

Kremenjak

Politički list za interese grada Šibenika i okolnih sela.

Kremenjak izlazi svaki četvrtak. Pretplatna cijena na godinu 3 Krune. Na pò godine Kruna 1.50 para. Pretplate i pisma šalju se uredništvu.

Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Pojedini broj 4 pare (2 novó.)

UVODNI ČLANAK

(za one na c. k. kot. Poglavarstvu i Namjestništvu).

Nije članak velike politike nego boljeg vršenja dužnosti neke gospode činovnika i da se osigura zdrav dovoz težačke muke kući.

U „Kremenjaku“ bilo je već skoro govora o neurednosti državnog puta kroz polje, al, regbi, da je to gospodi deveta u plugu. Al nije nama, koji strepimo od straha, kad na kolima vozimo ovih dana mast iz polja. Mi neznamo ima li ovako sramotno držane državne ceste kao što je kroz naše polje. Tu samo stoji jama do jame, kuk do kuka, cesta izglođana, mući zapremaju $\frac{1}{3}$ puta, gdjegdje porazbacani, da dvoja kola teško mogu mititi se. Kad je bio ovdje inž. Erco ovog nije bilo; puti su bili u redu. Bivši pogl. Madirazza, čim je došao, izrazio se da je cesta držana sramotno.

To sramotno držanje ostalo je i do danas, a gospoda inžimir i nadcestar kao da se svemu tomu rugaju.

Upozoravamo na to Poglavarstvo i Namjestništvo. Nevjeruju li, nek pogledaju. Da vozimo škalsju, mučali bi, ali vozimo mast — življenje svoje.

Nekoliko gradjana.

Spljet, 30/9 '07.

Želim da vam na brzu ruku pošaljem izvještaj o jučerašnjoj manifestaciji za materinsku riječ ili za Zadar i Medjumurje.

Okit grada:

Grad izgleda ko obično bez nakita bez ikakvih priprava. Na obali vije se nekoliko trobojnica, po kućam nikakvih znakova, premda se je radilo da grad izgleda svečanije, odaziv je ipak bio slab ili nikakav. O č na sva u trobojnicama a između sviju njih ponosno se vije i crveno-bijela (austrijanska).

Dolazak gostiju.

Jutrom okolo 7 sati počese dolaziti malim parobrodićim gosti iz Kaštela i Brača. Bile su i dvije kaštelanske glazbe. Gosti iz Kaštela su dolazili bez da ih je tko dočekao.

Inače veoma mali odaziv i iz Kaštela.

Bračane (njih jedno 20) dočekaše općinskom glazbom i kaštelanskim glazbama sveučilišna omladina i načelnik Mihaljević. Okolo 9 $\frac{1}{2}$ stignuše Zadranu (30 njih) sa parobrodom „Krka“. Prije neg će se parobrod približi i pomoli se iz grada silna povorka pristaša hrvat. pučke stranke sa d.r Smodlakom na čelu. Pred njima jedan kršan varošanac nosio je hrv. trobojnicu.

U povorci je bilo preko 2000 demokrata. Čim se je parobrod približio demokrati akademičari zapjevaše:

„Slovenac i Hrvat“, na to Zadranu pozdravi d.r Smodlaka s nekoliko jakih riječi: Braćo zadarski hrvati! U ime ovog hrvatskog puka (pokazuje na svoje demokrate) koji hrvatski misli, hrvatski čuti, hrvatski govori i hrvatski se Bogu moli, pozdravljam vas. Živili Zadarski Hrvati! Živila hrvatska pučka demokratska stranka.

Klicanju ne bijaše ni kraja ni konca. U to se demokrati u redovima uputiše preko obale na varoš pa pred kazalište.

Povorka je stupala dostojanstveno mirno i svečano. Divio sam se njihovoj dišiplini. Kad se ostraniše sa obale demokrati tad prispješe općinari da pozdrave zadranu. I oni se tad uputiše u kazalište gdje je imala biti velika skupština. Demokrati koji su došli prije kred kazalište napraviše gostima špalir i dok su ovi prolazili kroz duge njihove redove, klicalo im se: Dobro nam došli! Živili gosti! Živila demokratska stranka! A sveučilištarci su ispjevali nekoliko rodoljubnih pjesama. Kad su prvi ušli u kazalište tad d.r Smodlaka sa svojim u velikim redovima uputi se pred gradsku pučku štionicu (na zelenom trgu). Izvješiše barjak na štionicu a d.r Smodlaka im sa prozora progovori nekoliko patriotskih riječi, opominjući ih nek se cijeli dan drže kao ljudi, mirno i dostojanstveno. Tim je svršila demokratska svečanost.

Povorka.

Žalosno je bilo vidjeti da u općinskoj povorci nije učestvovalo ni 50 Splićana, osim priličnog broja studenata i gostiju. Dočim je sa Smodlakom bio Spljet.

Skupština u kazalištu.

Svijeta u plateji i galerijama dosta (većinom gosti). Više loža praznih. Od gospodja i go-podjica nije bilo ni dvadesetak. Najprije djak Noveler pozdravio mršavo i bez čustva goste. Tad isto i d.r Mihaljević. Presjednikom biraju starca Milića. Prvi je govorio d.r Klaić kao izaslanik zadarski, a drugi d.r Magdić. Ovaj zadnji u drugome govoru do najmanjih sitnica opisao nam je stanje naše braće u Medjumurju. Apelira na Hrvate u Dalmaciji da im se pomogne. Na posljetku stade govoriti uprav mladenačkim žarom i sa zanosom starina Milić. Čim je spomenuo borbu delegata za materinsku riječ nastane sa strane „čistih“ pravaša užasna vika: Dolje srpsko-hrvatska koalicija! Dolje delegati! dolje Srbi! Govorite o Zadru i Medjumurju, a ne o drugomu. Usljed mučkanja ogromne većine ostalih, sramotno podlegoše „čisti“. Već je bilo došlo do šakanja, a vidilo se u zraku i revolvera. Užas! (Jednoga dobro opraiše, neznam pravo je li čisti ili šporki). Da nije bilo miriti duhove, bilo bi došlo do krupnih. (Demonstriraše „čisti“ iz Kaštela sa nekoliko akademičara). Kad je starac Milić vidio da mu nije moguće više govoriti, reče: Radi časti i ponosa ovog grada prestajem govoriti! Na to pročita Kapić rezoluciju koja je bila primljena.

Neurednosti.

Cijela svečanost priredjena je bez nekog stalnog reda. Zadrani su strašno ogorčeni. Nitko š njima, pušteni su na milost i nemilost. *D.r Magdić sam na ručku i na večeri. Nitko š njim.*

Pučke stionice.

Pohodio sam demokratske štionice, uvijek pune svijeta, među njima d.r Joso i akademičari. Uče ih, poučavaju u svemu, dok drugi vode kavansku politiku, a on sa svojim pučanima.

Na 4¹/₂ poslije podne odoše gosti. U večer zabavni dio u kazalištu, neznam kako je svršio, jer sam morao dalje putovati. Opća je parola u Spljetu: U Spljetu se ne može ništa velika poduzeti ni učiniti, bez Smodlake, a još manje **proti** njemu. — *Smodlaka radi.*

SVJETSKA PROIZVODNJA ŽITA

u 1907. god. našla je:

(Crpimo iz „Trgovinskog Glasnika“)

Turska (Evrop. i Azij.) mil. mc. 3·50, Ječma mil. mc. 8·50, Kukuruzna mil. mc. 11·50.

Istočna-Indija Raži mil. mc. 22·—, Ječma mil. mc. 31·50, Kukuruzna mil. mc. 25·50.

Sjed. Amer. Države Raži mil. mc. 7·92, Ječma mil. mc. 39·20, Kukuruzna mil. mc. 670·—.

Kanađa Raži mil. mc. 0·85, Ječma mil. mc. 10·50, Kukuruzna mil. mc. 14·50.

Argentina Raži mil. mc. 0·55, Ječma mil. mc. 0·50, Kukuruzna mil. mc. 33·50.

Australija Raži mil. cm. 0·04, Ječma mil. cm. 0·80, Kukuruzna mil. cm. 2·60.

Meksiko Raži mil. cm. 0·30, Ječma mil. cm. 2·50, Kukuruzna mil. cm. 24·—.

Japan Raži mil. cm. 10·—, Ječma mil. cm. 11·—, Kukuruzna mil. cm. 1·—.

Egipat Raži mil. mc. 0·—, Ječma mil. mc. 2·50, Kukuruzna mil. cm. 10·—.

Čile Raži mil. cm. 0·—, Ječma mil. cm. 1·—, Kukuruzna mil. mc. 3·70.

Algir Raži mil. cm. 0·—, Ječma mil. cm. 10·36, Kukuruzna mil. mc. 0·14.

Tunis Raži mil. mc. 0·—, Ječma mil. mc. 1·80, Kukuruzna mil. mc. 0·12.

Tripolis Raži mil. cm. 0·—, Ječma mil. mc. 1·70, Kukuruzna mil. mc. 0·—.

Rezultat je ovogodišnje žetve u svijetu nepovoljan. Pšenice je dobiveno 78,620,000 tovara, — Kukuruzna 194,330,000 tovara manje nego u god. 1906. Samo raz, ječam i ova malo više baciše.

Količina dobivenog žita u ovoj godini iznosi: 3,076,780,000 tovara i moći će podmiriti god. potrebu.

Pšenice je dobiveno 860 mil. mc., Raži 407 mil. mc. Kukuruzna je obrano 937, Ječma 331 a Ovsna 541 mil. mc.

Radi sveukupne slabe žetve u svijetu, ovogodišnje cijene su više pšenici za 50 procenata, Kukuruzd za 80, a ječmu i ovsu za 20-30 procenata u sravnjenju sa prošlom godinom.

DOPISI.

Zadar, 29/9 '07.

Mi-lim da će vas zanimati, ako vam javim nešto sa VI.te sjednice sabora, gdje se spljetski zastupnici uhvatiše u koštac a neki od njih nemilo počastiše D.ra

Dulibića. I ako sam kremenjak, opet mi je bilo žao da onako slabo časte i uprav vrijedjaju zastupnika našeg Šibenika. Al biće, da je kriv i sam.

Radilo se je o molbi Mate Vidovića i drug. da se njihovu društvu „Split“, koje će podignuti tvornicu cimenta, paušalizuje pokr. prirez na obrtarinu.

D.r Arneri čita izvješće, gdje financ. odbor predlaže, da društvo „Split“ kroz 12. godina plaća 2000 K dok bude imalo 8 skupina peći; za dalje skupine plaća će po 300 K.

Milić predlaže da se udovolji molbi Vidovića i dr. te im bude ta polakšica za 25 godina, obrazlažući to podupiranjem obrta u zemlji.

Prodan podupire predlog Milićev.

D.r Mangjer isto se slaže sa Milićem.

D.r Dulibić protivi se predlogu Milićevu; da je 12 godina dosta, inače bi se škodilo financijama pokrajine, a osim toga da ovaj sabor nemože nametnuti svoju volju nar. zastupstvu za 25 godina. (*Borčić* upada: Zašto niste razvijali ove teorije kad se radilo u Šibeniku o tamošnjim obrtima?!)

Presjednik dava Majstroviću da čita novu molbu Vidovića i drugova.

Borčić prigovara zem. Odboru da je protivan interesima Spljeta. Razvija pitanje plinare u Spljetu. Radi podizanja obrta na korist zemlje, predlaže, da se paušalizacija produlji bar za 20 godina.

D.r Trumbić polemizuje sa Borčićem u stvari plinare, brani zem. Odbor. Na izvode Trumbićeve prigovara sad Borčić, sad Milić, tako da postaje zabavno i veselo. Na koncu prepuruća predlog financ. odbora.

Dulibić brani zem. Odbor, da nije protivan Splitu. Upliče se u pitanje plinare, držeći se navoda Trumbićevih. (*Milić* mu dovikuje na vas glas: Vi neznate što govorite! Što govorite o stvarima u koje se nerazumijete?!) Ove su riječi staroga Milića strašno djelovale na prisutne a kod publike izazvale veselje i smijeh. Dulibić vas ublijedio nije progovorio ni riječi. Činilo ti je mило gledati ga. —

Stari je Milić čudnovat u svemu; nema dlake na jeziku. U ostalom on je u opće poštovan i uvažen radi svoje energije i karaktera. U njega nema te dišipline, kad on vidi da je nešto zlo. On odmah zna lupnuti stranačkog druga a pomoći protivnika, ako je na dobrom putu. A za to, evala mu! Vaš Kremenjak.

Sinju, 28/9 '07.

„Još se čuju angjeoske melodije....“

Dokončala u Sinju izborna sezona; smirili se po nešto uznemireni dusi, a andjeoske melodije našeg pobožnog fra Jušte još se sa pobožnih mu usana razliježu. Ne bilo mu dosta lanjskog maja čitavu sbrku nesredjenih misli miješati u sveto rožarije; ne bilo mu dosta u najbrutalnijem tonu sa oltara napadati naše mlade diletantkinje, već eto ti opet toga svetoga čovjeka i ove godine na „kršćanski posao“. — Zašao, (slučajno ili namjerno, to nam nije poznato) u stan G.đe A. K... gdje radi nekoliko djevojčica koje su otrag par dana — dakako privolom roditelja — u tamburaški klub upisane. Zašao i... odmah začeo sipati blagoslovno cvijeće svoje žarke duše po prisutnim djevojčicama, upozorjujuć ih sve po evandjeosku na: „rdjave posljedice“, na „krasnu udaju“ i „hudu sreću“, ako se tamburanja i predstavljanja odmah ne okane! Prisutne prasnuse u grohotan smijeh, jer, kako su zbilja još mlade i nedorasle za shvaćanje bračnog života tako, na veliku žalost, g. župnika ne mogoše razumjeti njegovih velikih ideja o „kra-

snoj udaji“ i „hudoj sreći“. Na nježne živce poštovanog oca to je vrlo nepovoljno djelovalo i on se — sit venia verbo — kao oparen odaleći!

Preporučujemo g. župniku da se u slične poslove više ne miješa. Patrijarhalna su vremena davno prošla. Dosta je bilo zaglupljivanja i terorizacija, a zvonkih fraza o raj i paklu već smo siti i presiti, jer, ako on kao širitelj morala, na tako nizak način izrabljuje nauku Hristovu, mješajući se u ono što mu ni malo ne nadleži, nek bude tvrdo uvjeren, da ćemo odasle svaki njegov nedostojni čin, u koliko se nas bude ticao, pred javnošću žigosati.

Tamburaš.

Skradin, 28/9 '07.

Don Pedro-Paut de Konjevoda poslije potvrđene mu osude od 4 dana zatvora, gotovo je izgubio svijest. Onu čistu Hrvatsku svijest, koju mu je njegov osobni tajnik za više vremena kroz stupce „Hrv. Krune“, slavio.

Uvidio i on jadan, ali kasno, da je radi nještinih prilika ovdje potreban jedan međusobni „modus vivendi“, te s toga i metnuo se na posao. Desna mu ruka (onaj bez lubanje) neki dan kroz tamošnju „Hrv. Rieč“ vapi za slogom sa poštenim Srbima. Čisti Kristić kroz malo mjeseci, ovo je već treći put da pohadja privatne stanove uglednog starine, bivšeg bilježnika Vidovića. — Jučer pak pohodio ga i go-p. Skubonja, koji je u svom naučenom govoru rekao ih mnogo i mnogo gorih od onoga što spominje „Il Dalmata“ o: „i biglietti di visita sono misantropi“. Danas pak, možda videći neuspjeh svojih mameluka, don Pedro, stara lija, pošao glavom do jednog uglednog mjestnog pripadnika talijanske stranke, te tu govori se dao espanzivnih izraza svojim simpatijama na rama vodjama talijanske stranke, te natučao i o nekom približenju skradinskih katolika. Ali čestiti Skradinjani poznadu dobro ovu staru lisičinu, te s toga nije straha da će na lijepak pasti. Ovako don Pedro u Skradinu sa Talijanima, preko Skubonje sa Srbima, preko Kristića kod Prodana, a preporučenim pismima kod Tončića, i jer uvidja da mu je sve propalo, nastoji iz petnih žila uzdržati se za još nekoliko vremena na vlasti.

Skradin, 29/9 '07.

Kazu nam da je mjestni opat Kragić, e da se rehabilitira radi sudbene kazne pred svojim crkvenim stariješinama, odlučio ustrojiti jedno rimo-katoličko društvo. No izgleda da mu to slabo uspijeva, jer uslijed sveg uloženog svojeg truda sakupio do sada jedva četiri člana: Šostera, On, Barbini i Kristić.

O daljnom napredku ovog društva obavijestiti će mo vas.

RAZNE VIJESTI.

Našeg vrijednog nadučitelja Stj. Rocu i odličnu mu sestru g.đicu Milku zadesila je nenadano teška tuga. U nedjelju u večer umrije im dobra tetka T. Fabris. U utorak joj je bio lijepi tihi pogreb. Želimo dobroj pokojnici vječni mir a obitelji iskreno saučestće.

Ugledni list „Srbobran“, glasnik srpske samostalne stranke u Zagrebu u svom 204. br. od 26 prošlog, donosi pod naslovom *Austrijska cenzura protiv pisanju o n. prilikama u Bosni i Hercegovini* sve one stavke u cjelini, koje su bile zaplijenjene u našem „Kremenjaku“. („Srbobran za to nije bio zaplijenjen). Zaplijenjeni dio našeg članka „Srbobran“ popraćuje ovim lijepim riječima: „U posljednjem broju donio je „Kremenjak“,

„hrvatski glasnik u Šibeniku na uvodnom mjestu članak „o Bosni i Hercegovini pod natpisom: „Zemlja Hirišimi pred licem njena upravnika“. Austrijska cenzura nije „mogla pregorjeti živa, a da nezapljeni čitav svršetak „ovog lijepog članka.“ Zaplijenjen svršetak glasi: (prenosi zaplijenjeni dio, kojeg mi ne smijemo donijeti. Ur.)

* Prenosimo što spljetska „Sloboda“ piše o zaplijeni „Kremenjaka“.

„Zaplijenjeno i nezaplijenjeno u „Kremenjaku“. — „Nakon kratke pauze od nekoliko mjeseci imamo opet „da registrujemo jednu zapljenu neodvisnih novina, Ovaj „put je ta milost zapala šibenski list „Kremenjak“, kojemu je zaplijenjena polovina uvodnoga članka, gdje se „govori o bosanskim prilikama i neprilikama“.

„No zato izlazi baš sada u „Kremenjaku“ nešto „vrlo lijepa i slobodoumna, što je srećom imuzirano „proti zapljenama: izlazi u cjelini veličanstveni govor „prof. Masaryka, iz kojega je neke ulomke donijela i „Sloboda“.

„Ovaj govor zaslužuje da se pročita i pomnjivo „prouči, pa da se pohrani u knjižnicu. Zato preporučuje „mo dotične brojeve (29 i sl.) „Kremenjaka“.

„Pretplata na taj valjda najjeftiniji (a inače dobro „uredjivani) hrvatski list zapada samo 1 krunu i 50 na „pola godine“.

Priopćeno. *)

Vrlo Poštovani Gosp. Uredniče!

Trebalo bi sasvim zaboraviti na sebe a da bi čovjek mogao okaljati svoje pero o onom nesretniku, što potpisuje podmetnuto mu priposlano iz Skradina u br. 170 „Hrvatske Riječi“.

Ona kukavica, koju osudiše kao denuncijanta i nitkova na trideset dana tamnice, ne dopire ni do mojih potplata, kojima gazim blato. Onom društvenom izmetu u javnim ispravama udariše žig njegovog kaljavog porekla, a poznana fratarska proćerаница, koja je oko sebe savila čitavo klupko otrovnih guja, koje kuže Skradinski zrak, već od nekoliko godina, osjetila je potrebu da onog dedaka, sa onim spisom još niže sraza i izjednači u blatu, gje im se odnjahaše kolijevke i jednom i drugom. Ne dalje, već u Aprilu 1900 onaj isti nepismeni, neodgovorni stvor izviždao je, javno, sramnu svrzimantiju, za kojim danas posrće i to kao kakvu ženetinu u zabačenim kućama. Što se sve zbililo, kad uzor katolici ispljucaše svrzimantiju od pete do perćina! Ne, da se pravdam, već da udaljim i najmanju sumnju od sebe, izjavljujem, da nikad se nijesam bavio onim gadom ni u poštovanom „Kremenjaku“ ni u drugom kome listu, a poštovano Uredništvo to može potvrditi. **) Ako se ko drugi nakanio da ga išiba po bokovima jedinom, valjda, namjerom da ga vidi kako se kao megjed koprca, s moje strane neka služi na znanje tamnoj sredini u kojoj dominira svrzimantija, da će prije zaklapati motika nad glavom njemu i tamo njima, nego li će dočekati da povedem polemiku sa onim, koji su se odricali krsta svoga a udarali na sebe znamen pravoslavlja, samo da podmire žegj nečistih svojih prohtjeva.

Uzimam i ovu priliku, gosp. Uredniče, da Vam izrazim moje poštovanje ostajući

U Skradinu 29 Septembra 1907.

Stanislav Brkanović.

*) Uredništvo ne prima odgovorosti.

**) Potvrđujemo jer je istina. Ur.

Slijedi govor zastupnika Masaryka.

Što se ima ovdje činiti? Želimo li imati zbilja mir i pokoj, po mom sudu može se učiniti samo jedna stvar. Zahvatiti dublje sveopćim izbornim pravom, usavršiti ga: zvesti razmjerno zastupanje i rastaviti se. Citujem ovdje *Havlička*; koji je reko: "Ja gospodar, ti gospodar!", (Ja pan taj pan!) Hoćemo sve više i više da sami sobom upravljamo, dakle, da imamo slobodni *self-government*, srezovno uredjenje, općine i t. d., u kratko, vidim riješenje problema u tome, da ne samo u Českoj nego i u cijeloj Austriji pobijedi sloboda, demokracija. Na tom temelju možemo se sporazumiti, dočim na nijednom drugom. (Burno odobravanje i pleskanje.)

Gospoda s njemačke strane iznose proti nama u zadnje doba gospodarski argumenat i vele: mi plaćamo više izravnog poreza. (Smijeh i povici).

O da, na to se postavlja velika važnost. Dosta sam lojalan i mogao bih navesti njemačkih pisaca iz Česke, koji ovoga argumenta neznaju; u sabornici, proizašoj sveopćim pravom glasa, ufam, da ne moram ni pokušati da ga pobijem. Veselime me — neznam, smijem li to reći, tiče se to Vas, gosp. kolego *Redlichu* — što mladja generacija u Njemačkoj nama se približuje barem u terminologiji. (Povik) Recimo dakle da nesamo u terminologiji, nego zbilja i u našem naziranju nama se približuje, u tomu, da od centralizacije, koja je također i za vaš narod pogibeljna, sve više i više popušta i pristupa k nama na polju autonomizacije.

Sigurno, gospodo, onako, kako je to jučer iznio kolega *Pacher*, nesmimo se stvarju baviti, to bi bilo sasama pogriješno. Nijesam zbog toga ni malo srdit, držim se u ovom pitanju u koliko je moguće činjenica: ali, ako li nam kažu da se mi Česi sada u Českoj u svaki kut nekako proturavamo, a za tim ga nacionalizujemo, da Nijemci moraju biti boj za svakoga činovnika i t. d., pa prednose li nam statistiku, koliko je českih činovnika u Českoj, a koliko njemačkih, onda mi ne ćemo doći daleko, a reći ću Vam odmah zašto.

Čitali ste o pasivnoj rezistenciji u Pragu. Tu imate dokaz da justična uprava na tom polju provodi od nekoliko godina politiku, koja se niti s vašega gledišta na bi imala pripustiti. U nas, naime u Českoj — i samo u Českoj, o tom sam se uvjerio — ne bivaju sudbeni činovnici imenovani za dulje vremena, nego stopro svedj u velikom turnu. Zašto se, gospodo, ne imenuje pet, deset činovnika, ako su mjesta prazna, zašto se mora čekati dok ostanu prazna sto i dvadeset i dva mjesta ili koliko tih mjesta uprav ima? Zato da se provedu razna preskakanja. To se ne bi imalo događati.

Neću predpostavljati da Vlada s razloga financijskih trče za interkalarijama. (Povik: To je ono!)

Ne vjerujem to. Vidim jezgru stvari u momentu političkom. Daljom je činjenicom, da se ni pensionavanje u Českoj nedogađja u pravo vrijeme, a da uopće ne samo na nižim nego i na višim mjestima imenovanje ozbiljno zapinju. Sada je 19 auskultanskih mjesta nepopunjenih od ožujka 1905. Kad bi ovdje bio ministar pravde, rado bih čuo od njega uvjeravanje da on nema u toj stvari krivnje, i da, dodje li mu iz Praga u pravo doba predlog, on ga riješi a ne dava u Prag nikakav mig, da predlozi budu tek kasnije poslani u naznačeno vrijeme. Velite, gospodo — gosp. kolega *Pacher* je to kazao — da su svi uredi počeseni. Priskr-

bio sam sebi — neću vas previše mučiti statističkim datama — o svim uredima u Českim zemljama statističke tablice, a iz toga vidimo n. pr: kod Prokurate u Pragu ima 45 koceptnih činovnika, od njih je 37 Nijemaca, 8 Čeha; od 16 referanata 4 su Česi a ostalo 12 su Nijemci. Tako bih Vam mogao navesti jošte drugih i drugih ureda osobito u višim kategorijama; upućujem Vas na pr. na Namjesništvo i njegovo činovništvo. Ako li vi pak sastavljate statistiku cijele zemlje gdje naravski najviše dolaze na broj niže kategorije činovništva, onda ćemo se po svoj prilici teško statistički sporazumjeti.

Nego naprosto nije istina, da ste vi od nas počesivani i terorizovani. Pregledo sam često, tako zvano zatvoreno zemljište. *)

Zašto je tamo nekoliko ili više českih činovnika?

Prije je to bivalo tamo amo rijetko, da je cijeli ured blo počesen. To je jednostavna stvar, vi ste obrtnici, bili ste napredniji od nas, vaša inteligencija, sinovi vaših tvoničara netrebaju da idju po uredima, nego su išli stazom svojih otaca. Poznao sam njemačkih pravniku koji idju u Njemačku, na. pr. u Milhauzen nauče mastioničarski obrt, pak se jednostavno vrata u tvornicu svojih otaca. U kratko rečeno obrt i obrtni odnošaji nose to sobom, da vi nijeste htjeli osobito ma'ih činovničkih mjesta, a sad dolazite i prigovarate nama, koji nismo bili tako obrtni, da hoćemo da vas počesimo.

To isto vrijedi o vašim svećenicima i o svoj našoj inteligenciji.

Ako sad uopće sama sebe upitam, što je pravom posljedicom izbornoga reda i kakova politika ima biti u ovoj kući inaugurovana, mogu vam po izbornim posljedicima u našem narodu najjednostavnije i najkonkretnije pokazati o šta se radi. Stariji kolege znadu kakve su promjene nastale u raprezentaciji našeg naroda. Nalazite ovdje više stranaka — ovdje više nema jedine i jedinstvene stranke, a ispitajte li kritički razne stranke, frakcije i struje, koje ovdje predstavljano, vidimo ovo:

Uz socijalnu demokraciju, koja zastupa veliki dio našega naroda, imamo agrarce (i t. d., navadja razne stranke i struje.)

Nastojao sam učiniti statistiku organizovanih socijalno demokratskih radnika. Po mom računu — sastavio sam ga pomnjivo — dolazi u nas Čeha na 60 stanovnika 1 organizovani socijalno demokratski radnik, u Njemačkoj na 150-200, u Rusiji, da navedem dalje primjere, na 3300. Navodim to kao jaki, mislim, dokaz, da je naš narod više nego svi drugi narodi narodom socijalnim i uprav socijalističkim. Rezultat izborni pokazuje također, da česka socijalna demokracija u razmjeru prama ukupnom broju glasova raprezentuje skoro 37% kod Nijemaca samo nešto preko 29%.

(Slijediće).

*) Česi kažu „uzavržene uzemi“ a Nijemci „Geschlossenes Gebiet“, to jest zemljište u Českoj gdje prevladava većina Nijemaca, i nekako zatvora se granicom proti českom narodnom posjedu.